

H O G D A L S   K O M M U N

Hogdal är namnet på den storkommun, som bildades år 1952 av hälsingesocknarna Ytterhogdal och Ängersjö samt härjedalssocken Överhogdal.

Ytterhogdal är socken längst upp i hörnet, där Hälsingland, Härjedalen mäts - skogslandet, gränslandet. Vad beträffar gränslandet så finns det en gräns i geologiskt hänseende vilken går mellan byarna Fåssjö och Långberget. Öster om den är stenen i urberget huvudsakligen gnejs, vilket är typiskt för Hälsingland, väster om den finns granit, vilket är typiskt för Härjedalen. Urbergets omformning för miljoner år sedan var en process, som redan då gav vår bygd sin egenskap av gränsland.

När Hälsingland efter den sista istiden höjde sig ur havet, gick en havsvik upp till den plats, där Kårböle kyrka nu ligger. En annan vik sträckte sig i nordöstlig riktning efter Växnans dalgång och långt upp i nuvarande Ramsjö. I norr låg en väldig sjö, av vilken Havern och Holmsjön i Medelpad är relikter och i söder täcktes nuvarande Ytterhogdals samhälle av ett vidsträckt vatten, av vilket Kyrksjön är ett minne. Landet mellan dessa vatten var en halvö - ett gränsland mellan land och hav - Ytterhogdal. I denna sin utformning kallas den Gränningshalvön. Över halvön vandrade djur och växter vidare mot öster, allt eftersom landet höjde sig.

Landet befolkades och bygder uppstod. Ytterhogdal blev en "sokn", en svensk socken. Men landet väster om sockengränsen blev norskt. Socken-gränsen var samtidigt landsgräns, och den märktes upp, även på kartor. Men kartorna försvann och den urgamla rågången växte igen. På senare tid har problemet lösts efter långa och intensiva forskningar, och hur den i medeltidshandlingar angivna Runastein återfanns är ett äventyr.

Ytterhogdals prästgård har regelbundet brunnit omkring sekelskiftena 1700, 1800 och 1900, och då har även socknens handlingar förstörts. Man kan därför inte genom direkta källor läsa ut det väsentliga om socknens historia, dess liv i helg och söcken, dess bekymmer och glädjeämnen. Man får istället gå till kringliggande kommuner för att komma åt källskrifter. I Kårböle, 3,5 mil från Ytterhogdals kyrkby, ligger Kårböle skans. Den var bemannad under fornåofredstider, och i kriget på 1740- och 1750-talen rasade häftiga strider omkring skansen. En av befälhavarna hette von Francken, och hans rapporter är till den del bevarade. I en av dessa klagnar han över att manskapets stridslust är dålig och att flykt från krigstjänsten icke var ovanlig. Flyktingarna sökte skydd hos befolkningen i Ytterhogdal och där fick de all den hjälp de behövde. Att förmå en ytterhogdalsbonde att förråda en flykting är omöjligt, skrev von Francken.

Det är kanske orätt att kalla våra förfäder för quislingar i detta sammanhang, men allt tyder på att de hade lärt sig anpassningens konst. De levde i gränslandet. Ena året rådde svenskarna, det andra norrmännen: bäst att vara neutral.

Männen brukte svedjan, lod och snara,
tänkte mest på dagens enahanda.
Kvinnorna i fäx och stugor ställde.
Ungarna, osnutna, lortigt bruna,
lärdes aldrig läsa, skriva, räkna.
Folkskollärare fanns ännu icke.